

JAN AMOS KOMENSKÝ

„O DUCHOVNÍM ZPĚVU“

POBOŽNÝM VĚRNÝM ČECHŮM POZDRAVENÍ V PÁNU!

Podle připomenutého apoštolského nařízení, „*aby Slovo Kristovo mezi křesťany bohatě přebývalo, se vši moudrostí, a aby se v žalmech a zpěvech poučovali a napomínali*“, postupujeme dále, nejmilejší, a vidělo se nám po vydání v minulém roce, Jádra Slova Božího, vybraného plně z knih obojího zákona, pomoci k tomu a připojiti také Jádro zpěvů svatých obojího zákona. A to proto, aby milí Čechové nejen Slovem Božím se mohli krmiti, poučovati a napomínati, ale také napájeti a rozveselovati svého ducha zpěvy svatými a tím obojím se vzdělávati při svém spasení. Čemuž požehnej Pán Bůh pro svou slávu.

Umínil jsem si v této předmluvě učiniti zprávu o některých potřebných věcech, aby se co nejlépe napomohlo pobožným srdcím k spasitelnému užívání této pomoci.

- I. Co to jest zpěv, nebo zpívání, kde se to vzalo mezi lidmi a k čemu se posavad užívalo?
- II. O původu zpěvů svatých v církvi zejména izraelské, řecké, latinské atd.
- III. O zpěvech české církve, jak to u nás šlo, až do přítomného tohoto vydání českých zpěvů, proč se tak stalo a proč v takové formě?
- IV. Naposledy položím jisté Regule (pravidla), kterých nutno šetřiti, aby naše zpívání neomylně přinášelo chválu Bohu, rozveselení našemu duchu a spasitelné vzdělání církvi.

I.

Zpěv aneb zpívání je obveselování sebe i jiných rozličně provívaným hlasem, ať již vznášejícím se vzhůru neb dolů, spěšně skočným, nebo znenáhla rozvlačným. Zvláště pak, když se k tomu přidá řeč, plynoucí tím zpíváním liběji a která má v sobě zavinutý rozum (která má hodnotně rozumový obsah). Nejvíce pak, když se to děje k slávě moudrému Bohu, který dal to umění našemu jazyku.

Počátek takových zpěvů není od lidí, ale - podle svědectví samého Boha - od andělů. U Joba 38:4.7 se mluví k člověku: "*kdežs byl, když jsem já zakládal zemi? když mi prozpěvovaly hvězdy jitřní, a plesali všichni synové Boží.*" Anděly jsou míněni ti, kteří byli stvořeni před tímto viditelným světem a při pohledu na nové slavné Boží dílo plesali, zpívali a oslavovali Boha tvůrce. Po těch Pán Bůh stvořil ještě jiné zpěváky, nebeské ptáčky - dříve než člověka, aby chválili přerozlišnými libými zpěvy svého Stvořitele - o den dříve stvořeni než člověk. V knize Genesis mezi nejprvnějšími zpěváky, ještě před potopou, je připomenut Júbal, který k živému hlasu přidal muzické nástroje (1 M. 4:21). Mojžíš v Genesis pak napsal svou první vlastní píseň, kterou složil a zpíval na památku předivného Božího skutku - provedení lidu izraelského skrze moře a zatopení faraóna (2. M. 15:1). Odtud pak vešlo ve zvyk u národů, že se paměťhodné věci uváděly do písniček, aby se snáze pamatovaly, a častým zpíváním - což jest libé a rádo se dělá - mohly se v známost podávat od jedněch k druhým. Tak povstala u Řeků a Římanů a jiných národů do dnešního dne poesie, totiž skládání veršů, v rozličných formách a vypisování heroických činů slavných lidí.

Náleží tedy trojí k zpěvu aneb písni:

1. Zvláštní materia (látka slovního obsahu) totiž nějaká věc hodná připomínání, která má moc pohnouti lidským duchem.
2. Mistrovské skládání slov, čemuž napomáhá buď metrum - když se naskrze všechna slova počítají, měří a váží ve všech svých slabikách - nebo aspoň rým - aby poslední slova zněla podobným

zvukem, jako: zlato, bláto, krása, řasa, bohatý, rohatý atd.

3. Melodie aneb nota případná k věci i metru. K věci: aby se zpívaly věci veselé veselou notou a smutné zase smutnou. K metru: aby se dlouhé slabiky značily notami dlouhými a naopak krátké krátkými.

Je však patrné, že vlastně zpěv, když mluví k časům veselosti, náleží jim anebo nějakému vítězství a triumfu. Skládají se ale také písně smutné k smutným věcem a příležitostem. Šalomoun však praví: "*Octa k sanytru přilévá, kdo smutnému srdci písničky zpívá*" (Přisl. 25:20). A apoštol Jakub: "*Jestli kdo myslí zkormoucené, modli se, pakli myslí dobré, prozpěvuj*" (Jak. 5:14).

Zamysleli jsme se nad tím, odkud plyne ta líbeznost, kterou každý člověk nalézá ve zpívání a v muzice? To proto, že nás Učinitel náš zformoval a složil sličněji nad jiné tvory-řemeslníky, a to jak v těle, duši, mysli; rozumu a vůli, tak ve všech zevnitřních smyslech. Nemůže tedy jinak býti, než že člověka hned zaujme, a kterýmkoli smyslem to pocítí, kdykoli kdo z lidí složí něco foremného, nebo postaveného v nějakém umělém poměru proti sobě. Tak například: oči poznají krásné malování, jazyk líbeznu chuť, nos vychutnání vůně atd. Tak i uši mají smysl pro pěkné ztemperování hlaholů (sladění sdružených zvukových barev). Proto není bez příčiny řečeno: Non est harmonice factus, qui harmonia non delectatur. (Není stvořen pro hudbu ten, kdo se ji nedovede nadchnouti.) Satan tomu rozumí a proto jako podává zlé vnady jiným lidským smyslům, tak vábí uši nečistými zpěvy a naprzňuje mysl. V tom se mu dali do služeb pohanští poetové, skladatelé bujných, frejírských, modlářských a špinavých zpěvů. Ne tedy bez příčiny sv. Jeronýma nazval poesii "*vinum daemonum*" - vínem ďáblů -, kterýmžto satanovým nápojem otravují a napájějí duše všichni skladatelé zlých, modlářských a světských písní i veršů. Proto ti, kteří milují Boha a jsou obdařeni v té částce duchem moudrosti, jsou povinni starati se, aby mládež měla hojnost co nejlíbějších duchovních svatých zpěvů, aby satanovo dílo tím mělo méně průchodu a tak mládež aby byla více zvábena Božím medem než satanovým jedem. Pěkně sv. Chrysostom praví ve výkladu Žalmu 42, že Pán Bůh pro tu příčinu chtěl podati částku svého slova - jmenovitě žalmy - ve verších a zpěvech, aby lidé snáze byli vábeni k dobrému. Dokládá, že nic tak

nepovznáší naši duši od země a nedává ji křídel k vyletování z těla a ze světa k Bohu, jako právě duchovní zpěv pěkně pojatý v metrum a rytmus. Jako matky zpěvem kojí děti, a tak je libě uspávají, jako pocestní a pracující lidé na poli a na vinicích, plavci na lodích, žena při předení a šití odhánějí tesknost mysli a práci si oslazují veselým zpíváním, tak Pán Bůh nám přeje, abychom nesnadnosti a práce svého duchovního života ocukrovali duchovními zpěvy svatými.

II.

Kdy pak a od kterého času byly uvedeny zpěvy do církevních shromáždění a k užívání při službách Božích? O tom není napsáno nic více než to, že nejhlučněji se zpívalo za Davida, který složil mnoho žalmů a zřídil zpěváky v Božím chrámě. Když tato zvyklost ochabla, svatí reformátoři zase vyzdvihovali a napravovali církevní zpěvy mezi jiným částkami služeb Božích. To známe o Joziášovi, Jozafátovi a Ezdrášovi.

V Novém zákoně začali s církevními zpěvy samotní andělé, když o narození Spasitele kázali potěšeně a slavně zpívali betlémským pastýřům (Luk. 2:13). Také Kristus Pán užíval svými apoštoly zpěvů i při slavení své sv. Večeře, čímž nejen potvrdil zpěvy starozákonní, ale položil základ i novozákonním a tím je posvětil. Proto apoštolé nařizovali v církvích (sbořích) svaté zpěvy, jak je viděti z epištol (1. Kor. 14:2, Efez. 5:19, Kol. 3:16). I římský Klemens klade mezi apoštolské úsudky, aby se věřící scházeli každého dne, ráno i večer k zpívání žalmů a ke konání modliteb (lib. 2, kap. 58). Plinius pak pohan v psaní pohanskému císaři Trajánovi, dává svědectví křesťanům, odsouzeným k vyhlazení, že jim nelze dokázati žádný zločin, než že se scházejí přede dnem a zpívají Bohu svému Kristu písničky. To pak stále trvalo v křesťanské církvi až do dnešního dne.

Dá se zjistiti, že býval rozdílný způsob církevních zpěvů.

1. Někdy byl samostatný, když někdo zpíval sám svou píseň před celým shromážděním, jakž možno viděti v 1. Kor. 14:2
2. Někdy dva a dva si odpovídali navzájem, jako Serafinové u Iz. 6:3.
3. Jindy zpívali všichni společně, a to buď celé shromáždění věřících - jako nyní u nás - anebo zpěváci k tomu vycvičení, jakž jest ještě tam, kde lid sám neumí zpívati a proto zpívá jen kůr.
4. Opět se někdy zpěv rozdělí na několik kůrů a zpívá buď ten či onen. Jako tomu by na poušti, když Maria se zástupem žen odpovídala množství mužů zpívajících svou píseň (2. M. 15:1-20). V nové církvi pak biskup Ignacius, učedník apoštola Jana,

zavedl takové dvojité zpěvy proti sobě ve své církvi antiochenské, když byl k tomu pohnut Jakýmsi viděním a odtud to bylo uvedeno do jiných církví (Socrates lib. 6, kap. 8).

5. Pátým způsobem církevních zpěvů bývalo připojení hudebních nástrojů. To začalo již na poušti (2. M. 15:20), nejvíce vzrostlo za Davida (Žalm 105) a posavad se užívá v slavnějších církvích, kde není na to nedostatku v nákladu.

Z připomenutých věcí je viděti:

1. Že svaté zpěvy chval a modliteb jsou v pravdě částkou Boží pocty, poněvadž Je sám Pán Bůh uvedl do církve svými největšími proroky, Kristus pak Syn Boží jako hlava církve je potvrdil a posvětil svým příkladem a Duch svatý pak ten způsob zřídil svými apoštoly a vyměřil, jak se má konati. Hřeší tedy ti, kteří za našeho času pohrdají Božím nařízením a neužívají v shromážděních církevních zpěvů vůbec, nebo jen málo.

2. Že církevní zpěvy se mají konati jazykem; známým jedné každé církvi, aby církev mohla nejen na všechno říci Amen, ale aby také mohla připojiti svůj hlas i svého ducha. Neboť proroci skládali písně a žalmy v jazyku svého lidu. Řekové řecky a latiníci latinsky. A i dnes tedy necht' národové mluví v písních vlastními jazyky. Nerozumně se tedy děje a je to proti Božím nařízením, kde se zpívá jazykem neznámým lidu, třeba latinským. Takoví necht' poslechnou, co nařizuje Duch svatý a co o tom napsáno v 1. Kor. 14:1.20 a tím se zpravují.

3. Že církevní zpěvy mají býti čistým Božím slovem, mluveným ústy Božích proroků. Nebo mají býti aspoň založeny na Božím slovu, z něho vzaty, jako jiné písně, složené od pobožných a osvěcených učitelů. Tak tedy, aby duchovní zpěvy nebyly ničím jiným než Božím slovem, pojaté a zpívané v rytmu nebo metru pro snadnější zapamatování a veselejší připomínání. Necht' se pak zastydí ti, kteří zpívají něco jiného.

4. Z toho plyne, že nejpřednějším skladem Boží moudrosti, obsažené ve zpěvech, jsou žalmy Davidovy - předrahý klenot církve. A to proto, že David byl nejpřednějším zpěvákem v staré i nové církvi, jenž

naplněn v nejhojnější míře Božím duchem k příkladu celé církvi, složil mnoho svatých zpěvů k veřejnému a věčnému užívání v církvi (2. Sam. 23:1-2). Plesal nad tím, že ústy všech národů oslavuje a bude oslavovati Boha, což v duchu jistě viděl a cítil (Žalm 18:50): „*Chváliti tě budu mezi národy, ó Hospodine, a žalmy jménu tvému prozpěvovati.*“ Podobně v žalmu 57:10, 108:4 a 22:26: „*O tobě chvála má ve shromáždění velikém.*“ Žalm 61:9: „*Žalmy tobě zpívati budu na věky.*“ Starý učitel Theodoretus napsal: „Po všech městech, vsích, polích, horách a údolích, po zemi i moři, v krajích osázených i pustých, podnes David chválí Boha jazykem lidí pobožných.“ Daremné tedy v nynějších časech soudí někteří, když nechtíc užívati Davidových žalmů a sice proto, že to jsou zpěvy Starého zákona, které nám již nepatří. Jakž nám ale nemají patřiti, když jsou Božím slovem, které zůstává na věky?

5. Je však patrné, že bloudí i ti, kteří naproti tomu nechtíc v církvi zpívati nic jiného než Davidovy žalmy, proto, že jedině to, co vyplynulo z Božího Ducha skrze proroky, je Slovem Božím, a ne co se skládá a formuje lidským vtípem. Na to ale je odpověď: Předně, ani žalmy v našem jazyce nejsou původním skládáním proroka, ale od našich lidí, lidským vtípem přeloženy do našeho jazyka a uvedeny do rytmu. Měli by se tedy takoví lidé báti je zpívati ve svém jazyce? Za druhé: nikdy nebylo míněním Ducha svatého, aby sám David jen předpisoval, co se má Bohu zpívati po všechny věky, než toliko, aby předešel příkladem. Již z jeho předpovídání i napomínání je patrné, že i jiní po něm měli skládati písně. Kolikrát je v žalmech psáno: "*Zpívejte Hospodinu píseň novou*"? (Žalm 33:3, 96:1 aj.) Tážeme-li se pak, kdy se tak má dít, je odpovědí, že tehdy, kdykoli Bůh poskytne příčinu novými a zvláštními skutky (Žalm 98:1). Závěrem pak posledního žalmu napomíná David všechny k chválení Boha: "*Všeliký duch chval Hospodina*" (Žalm 150:6). Což tedy my již po Davidovi v Novém zákoně nemáme ducha k chválám? Či snad tento duch v nás již neumí dýchatí Božími chválami? Nečiní Pán před našima očima již žádných nových a divných skutků, aby dával příčinu k novým písním? Nikdy již nevyvozuje svůj lid z propasti, aby nezpíval jeho svatému jménu? (Přísl. 10:18-20.) Nebo neumí již moudrost otvírati ústa němých a výmluvnými činiti jazyky nemluvnat? (Přísl. 10:21.) Takoví lidé rozumí i proti apoštolu, který velel křesťanům zpívati žalmy, zpěvy a duchovní

písničky - Psalmos, hymnos, odas (Efez. 5:19 a Kol. 3:16). Tedy nejen samé žalmy, ale také hymnos –Boží chvály, a odas - duchovní písničky, složené od kohokoli, jen když se tak děje podle pravidel víry (Řim. 12:6). Takoví hřeší proti samému Duchu svatému, jakoby již neuměl, nesměl anebo neměl žádného více nadchnouti. A ještě více. Takoví lidé činí církev planou, zbavenou darů Ducha svatého. Konečně pak, co by znamenalo tolik nových písní, které vidí a slyší apoštol Jan ve svém Zjevení, kde vypisuje běh církve Kristovy až do skonání (Zj. 5:9, 14:3 a 15:3). Závěrem tedy je nejlépe nechati váti Boží vítr kam chce, nebrániti mu i v této částce a spojovati staré jeho dary a světlo s novými a nové starými.

6. Vidíme tedy z připomenutých věcí, že kdykoli v církvi nejvíce kvetla Boží pocta, tehdy bylo i nejvíce církevních zpěvů, jako tomu tak bylo za Davida a Jozafata, kdy byli nejen slavní zpěváci, ale také i skladatelé zpěvů (Azaf, Heman, Ethan, Jedutun a j.). Stává se, když náboženství v některých složkách zachází, umdlévá, ruší se a znečišťuje lidskou nedbalostí, jeví se to i v církevních zpěvech. Naproti tomu například Davida, Jozafata a Ezdráše ukazuje, když přichází v náboženství obnova některých složek, že je patrný vliv i ve zpěvu (Ezdr. 3:10). Také při obnovení církve u nás, v Německu, ve Frankreihu aj. posvěcením bylo způsobeno, že byly obnoveny i církevní zpěvy. Mistr Jan Hus se svými pomocníky a potomky - našimi otci – v Německu Dr. Martin Luther se svými pomocníky dali k užívání církvi mnoho nových písní, které sami složili. Francouzské obnovené církve si hleděly více starého pokladu Davidových žalmů než nových písní. Uvedly je pod nové melodie a ozdobily je pěkným rytmem (Theodor Beza a Clement Marott). Tyto melodie se líbily i jiným národům a Jan Deodatus je převeďl do vlastiny, Thomas Sternhold do angličtiny, Petr Datenus a pán Filip Marnix z Aldengungu do holandštiny, Ambrosius Lobwasser a po něm ještě mistrněji Martin Opitus do němčiny, náš Jiří Strejc do češtiny, senior Matěj Ribinský do polštiny a Alebertus Molnar do maďarštiny. A tak z milosti Boží byly všechny obnovené církve hojně opatřeny svatými, ušlechtilými a nábožnými zpěvy.

7. Nejposléze se z připomenutých věcí může připomenouti otázka o figurální hudbě o hudebních nástrojích, má-li se jich užívati v

křesťanských shromážděních, čili nic, protože v obnovených církvích není o tom jednotné smýšlení. Odpověď: 1. Stará církev užívala rozličné nástroje. A Bůh to podle Žalmu 150 nejen oblíboval, ale také poroučel. A apoštol Jan ve svém Zjevení viděl v nebi v církvi těch, kteří zvítězili, také harfy a citary (Zj. 5:8, 14:2 a 15:2). Proč by tedy si měla oškliviti hudbu církev Nového zákona, která stojí uprostřed mezi starou a tou budoucí v nebi? 2. Když všechno, kde co jest, má býti obráceno k Boží chvále, proč ne také přešlechtilý Boží dar - hudba? 3. Nechceme však poroučeti, aby bezduché nástroje vzdávaly Bohu poctu na místě našich úst a srdcí, aby jen zvučely a břinkaly, ale aby náš duch byl rozněcován hudbou s připojením našich živých hlasů, aby tak všechno pomáhalo chváliti Boha.

III.

Když přijali staří Čechové křesťanskou víru, přijali s ní i svaté zpěvy. Nevíme, jaké měli zpěvy na počátku, kromě toho, co připomíná kdesi Hájek o bohorodičce Marii. Nejvíce českých písní vzniklo při obnovení náboženství za Mistra Jana Husa, jehož několik písní je vydáno v kancionále Jednoty. Potom Táborští dali vznik mnoha písním, z nichž je nejznámější "O Jezu Kriste, Synu panny čisté" a Mistr z Rokycan "Ach, ach ouvek na mé hoře". Slibně začaté skládání nových písní přivedli dále ti, kteří se nazývali Jednotou Bratří - naši otcové - a ti je dali několikrát tisknouti spolu.

Za působení Dr. M. Luthera jich měli již na sta a na Lutherovu radu Michal Meizs jich přeložil do němčiny na půl druhého sta a dal je několikrát vytisknouti v Ulmu a Norimberku. Ale i potom se Bratří přičiňovali, jak rostlo Boží světlo a dar horlivosti, takže Esromus Rüdiger napsal v Historii českých Bratří: *Hi Fratres plus canunt in laudem Dei, atque ulla alias ecclesiae dicant forte et melius.* (Tito Bratří více zpívají k Boží slávě než kterékoli jiné církve a snad i lépe.)

Poslední vydání kancionálu in folio s konkordancí (v půlarchovém formátu se seznamem míst s týmiž slovy nebo obsahem) s předmluvou a připomenutím po stránkách, odkud co vzato z Písma, jakož i s vyčtením oprav, stalo se roku 1615. Ten pak byl přetištěn r. 1618 v menším formátu. Ten nyní podáváme v této maličké, subtilní (útlé, něžné) formě s většími proměnami a opravou než kdy jindy.

Táže-li se někdo, proč se tak děje opět a zvláště nyní v rozptýlení, dávám odpověď: Vždycky je čas obmyslet křesťanům dobré příčiny, zvláště pak, když již se nedostává výtisků prvních vydání, aby tedy pozůstalé ostatky Jednoty nebyly zanechány bez pomoci. Bůh některé naše ostatky nad jiné víc přezkoušel v peci pokušení a nastrojil je tak k vroucnějšímu volání k sobě. Je tedy slušné, aby dobrá a oddaná srdce Bohu neměla dosti na vlastním a vroucném milování a chválení Boha, ale aby také jiné svolávala k tomu, aby šli a společně pomohli vyvyšovati jméno

Hospodinovo, jako David v Žalmu 34:4. Byla dána příčina k složení některých nových potěšitelných zpěvů, které dosud nebyly v našem jazyce, když Pán Bůh některé z nás zvláště přezkoušel a vytříbil dlouho trvajícím a přeostřým tlakem kříže. Nebylo tedy slušné, aby toto nové rozsvícené světlo stavělo se pod kbelec, ale na svícen.

Ač byl úmysl nejprve vytisknouti jen tyto nové písně, ukázalo se, že bude lepší spojití nové se starými a staré dobré s novými, aby se poslechlo Kristovy rady (Mat. 13:52), zvláště když Bůh poskytl k uskutečnění na to nákladů i prostředků. Poněvadž jsme tedy minulého roku podali příčinu k obveselování slovem víry vydáním bibličky, bylo také zapotřebí zahřívati srdce k lásce a vroucnosti, abychom ustavičným se obíráním Bohem mohli nejen Ho slyšeti, jak k nám mluví, ale také sami k Němu mluvíti, aby tak byla způsobena pomoc nejen uším, ale i ústům a jazyku. Považujeme také za dobré vydati je v této skrovničké formě, poněvadž prvních kancionálů Boží poutníci pro neskrovnost knihy nemohou při sobě nositi, nacházejí-li se ještě někde vůbec, aby bez obtíží každý mohl nositi při sobě tento poklad Božího světla a sice v jedné ruce bibličku a v druhé kancionálík.

Řek-li by kdo, proč nebyl zachován prvnější kancionál tak, jak byl v užívání, ale 1. proč byly některé písně vypuštěny, 2. jiné dány na jejich místo a 3. proč byl úplně změněn pořádek těchto svatých zpěvů?

Odpověď: Měli jsme tytéž příčiny, jako naši otcové, které vyjádřili v poslední předmluvě ke kancionálu: Starali jsme se o to, aby se mohlo vytríbenějšímu věku posloužit co nejjemněji a tak docíleno hojnějšího prospěchu v Božím světle. Odpovím však částečně na čtyři body:

1. Proč bylo přidáno nemálo nových písní?
2. Proč bylo mnoho starých vypuštěno?
3. Proč byly pozměněny i ty, které zůstaly?
4. Proč byl dán všemu jiný pořádek?

Rád si před Boží církví tyto věci zodpovím, aby bylo zřetelné, že nebylo nic změněno bez slušné příčiny, a aby pobožní tomu plně

důvěřovali a tím raději užívali k svému vzdělání těchto pomocí.

Na otázku tedy proč bylo přidáno nemálo nových písní, odpovídám: Předně proto, že Duch Hospodinův nemá býti sužován (omezován), ani jemu bráněno, když chce dále vésti své dílo. Druhé, že podle příčin, jakých před tím nebývalo, je v nových časech zapotřebí nových pomocí. Třetí, že když jsme se rozprchli a poznali, jaké pěkné zpěvy mají jiné církve, zvláště německé a polské, nebylo slušné nenásledovati horlivé lásky a duchovních darů (1. Kor. 14:1) a nepřipojiti jejich dary k svým a nerozhajňovati tak Boží milost v sobě. Němci a jiné národy v předešlém věku nepohrdali dary Ducha našich otců a překládali si jejich zpěvy do svého jazyka, proč jsme my dosavad zanedbávali jejich darů a neobraceli je k svému užitku? V pravdě Lutherovy německé písně jsou plné ducha a moci, stejně tak i některých jeho pomocníků, polské pak písně Kochanovského, Raye aj. Proč tedy ony nemají nám uděliti k našemu potvrzení nějakou částku duchovní milosti? Když jiní všechny nejpřednější německé písně učinili svými a naproti tomu i Němci opět některé cizí, proč tedy ne i my? Jeden duch nechť nás zapojuje všechny. Aj, stalo se! Máme v rukou jádro všech přerokozošných zpěvů, o které měly více tyto národy. Což nechť poslouží svým způsobem ve jménu Božím mezi všechněmi námi k větší jednomyslnosti a k umenšení roztržek.

Těchto písní spolu s některými z brusů novými nám přibylo víc než 120, proto se muselo naproti tomu něco vypustiti, aby kniha příliš nevzrostla, aby přemírou co do počtu nebyla církev obtěžována.

Co bylo tedy vypuštěno? Předně to, čeho bylo nazbyt. Některých písní se nikdy neužívalo, protože bylo hojně jiných se stejným obsahem. Ku příkladu měl kancionál 10 písní o všeobecné křesťanské víře. Proč to? Byly tedy ponechány čtyři, ostatních šest vypuštěno; zajisté, že to stačí. Podobně se dalo i jinde. Za druhé: Byly vypuštěny nesnadné písně, jako jsou Introity (vstupní modlitby) a jiné prózy, které nemohou užívatí prostí lidé a dovedou je zpívati jen hudebníci. Němci i jiní v obnovených církvích opustili některé z takových písní, kromě slavného „Te Deum laudamus“ (Tě, Boha, chválíme), proč bychom se tedy i v tom nesrovnali s nimi a neučinili všechnu Boží službu v této části, aby plynula pěkně, libě a rozumně. Za třetí: Byly vynechány písně, které neměly vlastní melodie a

dále ty, jichž obsahem bylo evangelium pro některou z příslušných nedělí. Protože nebyla v písni uvedena všechna nedělní evangelia, rozhodli jsme se pro tento čas vypustiti ta jednotlivá v naději, že bude-li zapotřebí, jindy se doplní všechna, i epištoly, jako mají Němci.

Když jsme pak vyrovnali tyto vypuštěné s přidanými, zbyl počet všech písní 430 - tedy menší, než bylo v posledním vydání, kde se jich napočítalo 644.

Nyní povím, čeho jsem nejvíce šetřil v pozůstavených písních a proč jsem na všech stranách vše proměnil pro pěkné urovnání. Poznal jsem a totéž může poznati každý při sobě, při jiných i při dítkách, že při zpívání některých písní ve shromážděních dává se malý pozor na to, co se zpívá - především na obsah - jistě bychom dospěli k témuž úsudku, kdybychom zkoušeli kohokoli. Jest pak píseň toliko halekáním a hlaholem bez srdce. V čem tkví příčina? Přílišná délka některých zpěvů neomylně napomáhá přirozené lidské nedbalosti a proto ustává mysl, nebo od chuti odpadá a malátní, když hned na počátku vidí před sebou dlouhou píseň. Další příčinou je někdy malá jadrnost obsahu a proto mysl necítí chuť k němu, když vidí stále jen obvyklé věci a nemá možnost opřítí se o nějaký hlubší smysl. Konečně poslední příčinou je i slabost a jalovost slov, úsloví, sentencí (poučných výroků) a rytmu, a když ani vnější smysly necítí určitých vnaď, odvrací se a slábne pozornost. V německé církvi je patrné, jak daleko živěji se v církvi zpívá, když se užívá písní kratších, jadrnějších a skládaných mistrněji. Žádoucí je tedy i u nás:

1. méně zpěvů a kratších,
2. obsažnějších, které dávají duším více jádra k pastvě,
3. mistrnějšího skládání, aby i samotná vnější líbeznost jíjala mysl a při sobě ji přidržovala svou svatou vnaďou.

Poznali jsme tedy při této příležitosti nového vydání, že nutno napravit, co bylo dosud nedostatkem. Dlouhé písni jsme zkrátili, do jalových jsme vnesli více jádra a okrášlili jsme všechny větší líbezností řeči. Dávali jsme však pozor nejen na jadrnost slov, úsloví a sentencí, ale také - jak nám dal v této době Pán Bůh v nejvyšší míře - dbali jsme i na

plnější rytmus a metrum.

Co se pak týká pořádku těchto svatých zpěvů, užili jsme toho, který se zdál býti nejlepší. Ze tří příčin byly napřed umístěny zpěvy staré církve izraelské a pak teprve písně novozákonní. Předně: Žalmy Davidovy a jiných lidí tehdy nadchnutých Bohem, mají před našimi zpěvy přednost, protože vedle proroků (Luk. 24:44) byly od samotného Krista Pána vyhlášeny za slovo Boží a tak kanonizovány (církví uznány za pravé), jsou a nazývají se přímo Božím slovem, jemuž musí všechno ustupovati. Za druhé: V Bibli svaté Starý zákon předchází před Novým a tak zpěvy staré církve mají míti přednost před zpěvy církve nové. Za třetí: Světlo církve roste a má růsti od dennice k svítání a odtud k jasnému dni. Apoštol Petr ve své 2. epištole (1:19) praví, že izraelská církev měla svítání, kdežto my, že máme den. Je tedy slušné, aby i náš den měl před sebou své svítání.

Mezi starozákonními zpěvy pak opět jsou nejprve žalmy svatého Davida s francouzskými melodiemi, které byly již dávno přijaty do církve, pak za nimi písně jiných svatých, uvedené pod jistými melodiemi nově v český rytmus. Stejným způsobem i v Novém zákoně postavili jsme napřed písně, jež jsou přímo Božím slovem - jako Božích svatých, Panny Marie a jiných, a uvedli jsme je v nový rytmus. A pak teprve následují další písně lidského skládání, které posavad byly vydávány pod jménem českého kancionálu. Ale i v těch byl změněn pořádek. Tážeš-li se proč? je odpovědí, že bylo všude hledáno, co by bylo nejvzdělatelnějšího a k radě bylo přibráno, jakého pořádku užili Němci neb Poláci ve svých písních.

Náš německý kancionál je rozdělen toliko na dvě části:

- I. O Kristových skutcích,
- II. O artikulech křesťanského učení.

Ke konci však mají jiné rozdělení - podle pořádku článků víry - jehož by se případně mohlo užítí. Polský v posledním vydání má rozdělení na 46 částí podle titulů: o vtělení, o narození atd. Náš český kancionál měl čtyři díly:

1. O Bohu a skutku vykoupení.

2. O církvi rytěřující a vítězíci.
3. O Boží poctě.
4. O budoucích věcech a jiných k nim připojených.

Čeho jsme se tedy měli přidržeti? Nejprve se zdálo nejlepší přijmouti rozdělení doporučené v přídávku k německému kancionálu. Konečně se však ukázal nejdokonalejší ten způsob rozdělení, jaký užívali naši otcové v dělení věcí v křesťanském náboženství. Rozdělovali je na:

- I. Podstatné,
- II. Služebné,
- III. Případné.

Podstatnými věcmi v náboženství jsou ty, na nichž záleží spasení lidí. 1. Jmenovitě víra, která důvěrně přijímá vše, co Bůh vyjevil a podal lidem k spasení. 2. Láska, která se rozněcuje v milosti k Bohu. 3. Naděje, která stále očekává splnění všech Božích slibů. Služebnými věcmi jsou od Boha dané prostředky k nabývání víry, lásky a naděje. Ty jsou:

1. Boží slovo, v němž nabýváme víry nejpřesněji.
2. Klíče království Božího a kázeň, která dohání k lásce a pobožnosti.
3. Svátosti, které utvrzují a zpečetují v nás naději věčného Božího milosrdenství.

Případnými věcmi jsou řády a způsoby, jichž se šetří při užívání služebných věcí ať již tak či onak. Tyto řády a způsoby jsou často v různých církvích rozdílné, jak kde se vžil zvyk anebo kde se proměnily podle potřeby. Rovněž jsou to případnosti různých časů, míst a osob. Někdy je válka, jindy pokoj; někdy je sucho, jindy zase mokro a z toho plynou všechny okolnosti.

Při šetření tohoto pořádku rozdělili jsme všechny písně pod 24 písmen tímto způsobem:

1. Písně svatých Božích, které byly vzaty z Nového zákona, pod písmenou A.
2. O křesťanské víře vůbec a pak o Bohu otci, skutku stvoření, rajském zákonu a pádu člověka pod písmenou B.
3. O příchodu Syna Božího na svět a jeho vtělení pod C.
4. O Jeho narození pod D.
5. O věku Jeho dětinském, mládeneckém a mužném pod E.
6. O Jeho umučení a smrti pod F.
7. O vzkříšení pod G.
8. O na nebe vstoupení pod H.
9. Víra o Duchu svatém a o skutku posvěcení pod I.
10. Víra o jediném Bohu v Trojici pod K.

Až potud zpěvy o víře; následují o lásce:

11. O pokání, o Božích přikázáních a o smlouvě pod L.
12. O lásce k Bohu, Otci pro Jeho ustavičná dobrodiní pod M.
13. O lásce k Spasiteli, Panu Ježíši Kristu pod N.
14. O lásce k Posvětiteli, Duchu svatém pod O.

Potud o lásce, dále následují:

15. O naději k věčnému Božimu milosrdenství pod P.

Potud věci podstatné; následují služebné:

16. O domu Božích dítek, církvi a jejích služebnících pod Q.
17. O Božím slovu, o klíčích, o kázni, o svátostech a nejprve o křtu pod R.

18. O večeri ráno pod S.
19. O proměnách světa a církve pod T.
20. Písňe k užívání jistým osobám podle věku, stavu a povolání pod U.
21. Písňe, které slouží určitým časům, místům a případům pod V.
22. K dennímu užívání - ráno, večer a při stolu pod X.
23. O posledních věcech, smrti, hrobu, vzkříšení a soudu pod Y.
24. Přidavky svatých zpěvů, protože některé písňe nebyly zařazeny na své místo a některé přibyly v poslední chvíli. Proto přidán ještě jeden oddíl pod Z.

IV.

Zbývá tedy, abych dal zprávu o vzdělavatelném užívání svatých zpěvů. To je předmětem sedmi bodů.

1. Předem je potřeba si uvědomiti, že Pánu Bohu mají ke cti zpívatí všichni lidé, staří i mladí, muži i ženy, vrchnosti a poddaní, protože se jedná o Boží věci a proto jsou všichni povinni oslavovati Boha duchem i tělem (1. Kor. 6:20). Necht' každý říká se Sirachem: "*Pán dal mi jazyk, kterým chváliti jej budu*" (Sir. 51:30), také je záhodné, aby dobré křesťanské dívky si prostě zvykly, aby se naučily zpívatí: "Hosana", poněvadž Pán dokonává chválu z úst nemluvnat (Mat. 21:14). Ženám si sice nedopouští, aby mluvily a učily ve shromáždění, za to je jim dána možnost ke zpěvu (1. Kor. 14:34; Žalm 148:12). Proto ženy si mají vynahradiť toto mlčení mnohem vroucnějším zpěvem. Králové, David a Šalomoun složili nejvíce písní a žalmů a předcházeli všechny horlivým zpěvem; je tedy zřejmé, že ani vrchnosti se před svými poddanými nemají stydětí za tuto Boží službu a chtějí-li od Boha býti více poctěni, mají zpěv míti za čest a dobrým příkladem předcházeti všechny ostatní. Ani světská starozákonní Míkol (2. Sam. 6:14) nesmí nikomu překážeti v chválení Boha.

2. Chválení Boha zpěvem je křesťanskou povinností. Příkladem toho je opět David, jenž rád zpíval doma, při stádu, na poli i před stánkem Páně, a to také i jiným příkazoval slovy: "*Plesati budou svatí Boží v slávě a zpívati v pokojích svých*" (Žalm 149:5). Stejně Kristus Pán zpíval po svaté večeři (Mat. 26:30), a apoštolé v žaláři (Sk. 16:26). Obzvláště pak má podle příkazu Davida býti pěstován svatý zpěv v chrámech, a to jak před kázáním Božího slova, tak i po kázání, protože se tím rozněcují dary Ducha svatého, jak ukazuje příklad Elizeův (2. Král. 3:15). Zpěv před kázáním slouží k nastrojení a rozhorlení srdcí pro Boží službu, po kázání pak srdce dotčené Božím slovem má Pána Boha chváliti ještě vroucněji. Když před Jerichem troubili všichni kněží na své trouby a lid křičel velikým křikem, padly zdi toho města (Joz. 6:5.20). Tak padají hradby těla, světa a pekla, kdekoli všichni lidé volají k Bohu vroucími modlitbami a

písněmi.

3. Podle příkladu Davidova má Boží lid zpívati vždycky. „*Zpívati budu Hospodinu, pokud jsem živ, žalmy Bohu svému zpívati budu, pokud mne stává.*“ „*Libé bude o něm přemýšlování mé, rozveselovati se budu v Hospodinu*“ (Žalm 104:33). A opět: „*Dobrořečiti budu Hospodinu každého času i každého večera, ve dne i v noci*“ (Žalm 92:2-4). Kdo nemá v oslavování Hospodinových skutků libost, je podle Žalmu 92:7 člověkem hovadným. Ale tam, kde je srdce podobné Davidovu - podle Božího srdce - tam není za těžko volati k Bohu večer, ráno i o poledni (Žalm 55:18), nýbrž i v noc takového muže provází písnička (Žalm 42:9), byť měl vstáti o půlnoci k oslavování Boha ze zvláštní příčiny (Žalm 119:62), anebo se k tomu uprázdniti za den sedmkrát (Žalm 119:164)

4. Hospodin rozveseluje svými skutky ty, kteří rádi zpívají Jeho jménu, a proto je zpěv potěšením ducha a povinnost každého (Žalm 92). Zpěv je tedy činností andělskou, začátkem věčného života a prožíváním neskonalých rozkoší v Bohu. Vykoupení Hospodinovi zajisté půjdou na Sion s prozpěvováním a veselé věčné bude na hlavách jejich (Iz. 51:11). Kdokoli tedy rád plesá v Bohu, má v pravdě začátek věčného veselí. A kdo zakládá potěšení v Božích chválách, má znamení že patří do počtu upřímných a spravedlivých (Žalm 31:1).

5. Svatý zpěv se má konati uctivě a vážně, bez ohlížení se sem a tam, anebo přemítání v mysli o něčem jiném. Při zpěvu je přítomen Bůh a andělé a tak podle příkladu Davidova, nutno oslavovati Pána celým svým srdcem a před mocnými zpívati Jemu žalmy (Žalm 138:1). Zvláště se klade důraz na slova: „*Celým srdcem.*“ V původním textu zní slova "*před mocnými*" - před bohy, jimiž se neomylně rozumějí andělé, kteří jsou vždycky přítomni všem Božím poctám, jinak se tomu nemůže rozuměti. Co se děje bez příslušného pozoru, jest cizím dílem a nemůže býti milé Bohu, který hledí k srdci. Proto apoštol praví: „*Plesati budu duchem a plesati budu myslí*“ (1. Kor. 14:15) a Sv. Bernard napsal: „*Aliud canto, aliud cogito? Ve mihi, qui ibi pecco, ubi peccata emendare debeo*“ (Běda mi, zpívám-li jinak a jinak smýšlím, protože tu hřeším kde jsem měl napravovati hříchy). Je tedy trojí stupeň v pozornosti při zpěvu. První na noty a slova, aby vše bylo pověděno slušně a bez omylů. Za druhé ve

smyslu slov, aby každý rozuměl všemu, co se zpívá. A konečně za třetí, aby byla zachována nejhlubší uctivost k Bohu a Jeho přítomnosti. Příklad dávají andělé, kteří při zpěvu před Božím trůnem zastírají nejen své nohy, ale i tváře, aby ukázali hlubokou pokoru a uctivost vůči svému velebnému Pánu (Iz. 6:2-3).

6. Sluší se, aby každý při zpěvu projevoval horlivost a živost s veselím a vroucností ducha. Proto se v Písmě často jmenuje zpěv plesáním. Nesmí však tato veselost ducha vycházeti z vnějšího halekání anebo zvuků hudebních nástrojů, ale z rozvažování Božích skutků a pocitování sladkosti Jeho milosrdenství. Stůjtež tu slova apoštola: "*Naplnění buďte, aneb opojení buďte Duchem svatým, mluvíce k sobě vespolek v žalmech, chválách a písničkách duchovních, zpívající a plesající v srdcích svých Pánu*" (Efez. 5:18). Praví se tu "*Pánu*", protože jedině takovým má býti toto svaté rozveselení, které vychází z opojení Duchem svatým, aby sám Bůh byl rozveselen naší veselostí (Žalm 104, 31-33).

7. Nakonec musí býti naše zpívání spojeno s takovou důvěrou k Bohu, že Jej ctíme, když Jej oslavujeme zpěvem, protože rozkošné chváliti Boha a ozdobná Jeho chvála (Žalm 147:1), a konečně, že oběť chvály je Jemu vzácná (Žalm 50:14). Oběť plesání je nade všechny oběti (Žalm 27:6), a chvály s prospěvováním jsou Mu příjemnější než dobytče určené k zápalné oběti (Žalm 69:31-32). Je však zapotřebí i při tom pokory, abychom se nedomnívali, že tím před Bohem získáváme nějakou zásluhu, ale tak činíme pro vlastní potěšení v Bohu. Co pak by přidalo naše chválení Tomu, který převyšuje všelikou chválu?

V souhrnu je tedy potřebí, aby každý křesťanský zpěvák k náležitému zpívání Davidových žalmů měl také Davidova ducha. To znamená, že každodenním zpytováním zákona nabýval vždy víc a více Božího světla, Bohu připisoval vždycky všechno, ať se děje cokoli, stále se k Němu vinul v štěstí i neštěstí a oddával se cele do Jeho vůle. To dělal David a tím dal všem příklad. Jsme-li pak někdy k tomu zpozdilí a přemýšlíme jinak, pak jest nám dobré, abychom nějakým trápením získali Davidova ducha (Žalm 119:61) a aby milosrdenství slíbená Davidovi zůstala i nám věrná (Skut. 13:34).

Necht' si nikdo nemyslí, že mu nepatří všechny věci, které jsou obsaženy v žalmech a písních. Každému člověku je potřebné vědět i souditi o všem, co se zpívá o Bohu, Jeho dobrodiních, spravedlivém hněvu a pomstách, a to z jedné strany pro potěšení v Bohu a z druhé strany pro bázeň k Němu. Pán Bůh dobře činíval pobožným, kteří chodili Jeho cestami, stejné tak, budeme-li choditi podobně, učiní i nám. Trestal-li zuřivě hříšníky, stejné se tak stane i nám, nebudeme-li činiti pokání.

Nuže tedy naplňte i vy, milí Čechové, v této částce Boží vůli. Užívejte této pomoci k prospěchu své duše, rádi zpívejte Pánu, zpívejte všichni a zpívejte zvučně. Zpívejte svaté žalmy se starými svatými, s novou pak církví zpívejte písně nové, kde hodný Pán, Bůh celé země, dává příčiny k velebení, ať již dobrodiním nebo tresty.

Neříkejme, že není vhodný čas ke zpěvu. Apoštol nařizuje zpívati těm, kteří jsou dobré mysli (Jak. 5:13). I když Izraelští v Babylonu zavěšovali na vrby své nástroje (Žalm 137:2), přece apoštol napsal: "*Radujte se v Pánu vždycky*" (Fil. 4:4). Máme-li ve svém Bohu příčinu k radosti, tak vždycky můžeme zpívati. Není každý zpěv zpěvem radosti, máme písně a žalmy i k jiným časům, jako Žalm 2, 6, 13, 22, 77, 88 aj. A kdy David složil nejvíce žalmů? Na poušti a v těžkých okolnostech svého života. Ukazují to záhlaví mnohých žalmů. V Žalmu 119:54 praví: „*Ustanovení tvá jsou písničky mé na každém místě putování mého.*“ - I já, když chodím sem a tam, rád používám práva ke zpěvu. Můžete tedy i vy mítí za vlastní písničky a zpívati je na každém místě svého putování. Všichni pamatujte, že jsme na světě jen příchozí, jako byli naši otcové (Žalm 39:13), a dostane-li se komu z vás do ruky tento kancionálek, nepohrdejte touto pomocí.

Pán Bůh pak dej vám všem pro své milosrdenství tu milost, abyste prošli tímto světem šťastně a dostali se do zástupu triumfujících v nebi - jak jej viděl apoštol Jan v Zjevení 7:9.

Amen, amen.

V Amsterodamě 28. dne měsíce března roku 1659.